

Avaleht>Kohtumenetlused>Tsiivilasjad>Tõendite kogumine

Tsiiviilõiguse valdkonnas jätkuvad ELi õiguse kohaselt need pooleliolevaid menetlused, mis on algatatud enne üleminekuperioodi lõppu. Vastastikusel kokkuleppel Ühendkuningriigiga hoiab e-õiguskeskkonna portaal Ühendkuningriigiga seotud asjakohast teavet oma portaalis kuni 2024. aasta lõpuni.

Tõendite kogumine

Inglismaa ja Wales

1 Tõendamiskohustus

1.1 Millised on tõendamiskohustust reguleerivad normid?

Tsiivilasjades peab tõendamiskohustust üldjuhul täitma asjaolu väite pool, nii et kohtunik (või vandekohus) oleks tõenäosuste kaalumise põhjal veendunud, et väidetav asjaolu on õige. Kohustus kehtib mõlemale poolele, välja arvatud juhul, kui on ilmselge, et hageja ei ole kohustust täitnud. Sel juhul on kohtunikul õigus jätkata teist poolt koormamata.

Praktikas tähendab see seda, et kohus on tõenäosuste kaalumise põhjal veendunud, et sündmus toimus. Seda standardit muudab asjaolu, et mida harvem on sündmus, seda suurem on tõendamiskohustus, nagu on selgitanud kohtunik Hoffman kohtuotsuses Secretary of State for the Home Department vs. Rehman[1].

[1] [2001] UKHL 47.

[1] [2001] UKHL 47.

1.2 Kas on olemas normid, mille alusel on teatavad asjaolud tõendamiskohustusest vabastatud? Millistel juhtudel? Kas tõenditega on võimalik konkreetne õiguslik eeldus ümber lükata?

Tõendada ei ole vaja asjaolusid, mis on omaks võetud, ilmsed või asjassepuutumatud.

Seaduses on sätestatud mitmesugused eeldused, mida saab vastupidiste tõenditega ümber lükata. Need hõlmavad isaduse, abielu kehtivuse, isiku vaimse tervise ja kadunud inimese surma eeldust. Kriminaalasjades kehtib süütuse presumpatsioon, kuid kriminaalasjas süüdimõistmist on tsiviilkohtumenetluses lubatud kasutada tõendina selle kohta, et pool on toime pannud õigusrikkumise (mis tähendab, et tal lasub süütuse tõendamise kohustus).

Hooletuse eeldus kehtib juhul, kui hageja tõendab, et ta on kannatanud kahju sellise asjaolu pärast, mis oli kostja ainukontrolli all, ja et õnnetus oli sedasorti, mis tavaliselt juhtub hooletuse tõttu.[1] Sarnase eeldusega on tegemist siis, kui isikule on usaldatud kaup ja see on kaduma läinud või hävinud. Mõlemal juhul saab kostja eelduse ümber lükata.

Üks valdkond, kus tõendamiskohustus on vastupidine, on tööalase diskrimineerimise vastane õigus. *Prima facie* diskrimineerimisjuhtumi korral läheb tõendamiskohustus üle teisele poolele, kes peab tõendama, et diskrimineerimist ei toimunud. See tuleneb Euroopa diskrimineerimisvastastest õigusaktidest ja on nüüd sätestatud 2010. aasta võrdõiguslikkuse seaduses.

Lisaks on mitmeid tsiivilasju, mis on üldiselt seotud tervist ja ohutust käsitlevate õigusaktidega, mille puhul on tegemist mittesüülike vastutusega. See tähendab, et õnnetuse korral vastutab selle eest oma range hoolsuskohustuse tõttu tööandja.

[1] [2001] UKHL 47.

[2] *Res ipsa Loquitur* doktriin ehk asi räägib iseenda eest.

1.3 Kui veendunud peab kohus asjaolus olema, et oma otsus sellele asjaolule rajada?

Tsiivilasjades kehtiv tõendamisstandard on tõenäosuste kaalumine. See tähendab, et kohus on seisukohal, et asjaolu on tõendamist leidnud, kui on tõendatud, et asjaolu esinemise tõenäosus on suurem kui selle mitteesinemise tõenäosus. Nagu eespool märgitud, toimib standard paindlikult: tõsiste väidete, näiteks pettuse tõendamiseks tõenäosuste kaalumise põhjal on vaja veenvamaid tõendeid, kuna selliseid väiteid peetakse üldiselt tõenäoliselt tõeseks.

Seda meetodit muudetakse kahel juhul. Kui mõjuva põhjuse puudumisel esineb siiski konkureerivad põhjused, on kohtunikul õigus järeldada, et põhjus ei ole tõendatud.[1] Lisaks on lihtmenetluses[2] tõendamisstandard üsna madal ning kohus langetab otsuse ilma teabe täielikku avalikustamist nõudmata või risküsitlemiseta.

[1] Seda nähtust lahati kohtuotsuses Rhesa Shipping [1985] 1WLR.

[2] Seda kasutatakse sageli kõrge kohtu kuningliku osakonna tehnoloogia- ja ehituskolleegiumis, et pöörata täitmisele vahekohtu otsus rahasumma maksmiseks.

2 Tõendite kogumine

2.1 Kas tõendite kogumiseks on alati nõutav poole taotlus või võib kohtunik teatavates olukordades koguda tõendeid ka omal algatusel?

Tsiiviilkohtumenetluses saadakse tõendeid[1] asjakohaste dokumentide avalikustamisega poolte poolt ning tunnistajate ja ekspertide ütlustega. Tõendid tuleb esitada kohtule.

Iga juhtumi puhul kohaldatakse erinevaid norme.

Dokumentide avalikustamine

Tsiiviilkohtumenetluse pooled on kohustatud avalikustama[2] nende kontrolli all või valduses olevate dokumentide olemasolu ulatuses, milles kohus seda nõuab, ning võimaldama teisel poolel nende dokumentidega tutvuda. Kohus nõuab tavaliselt nn standardset dokumentide avalikustamist, mille korral peavad pooled piisaval määral otsima kummagi poole väiteid toetavaid või ümberlukkavaid dokumente, ilma et pooled peaksid kohtule sellekohast taotlust esitama. Muude tõendite esitamise viiside kasutamiseks peab pool taotlema kohtu luba. Kohus võib teha ka tõendite ja vara säilitamise määruisi.

Tunnistajad

Pooled ei vaja kohtu luba, et kasutada oma väidete toetuseks tunnistajate ütlusi. Tunnistaja ütlustele tugineda sooviv pool peab siiski esitama tunnistaja allkirjastatud kirjaliku tunnistuse ja kutsuma tunnistaja kohtuistungile ütlusi andma. Kui pool ei esita enne kohtuistungit tunnistaja kirjalikku tunnistust või tunnistaja ütluste kokkuvõtet, ei või ta seda tunnistajat kohtu loata istungile kutsuda. Lisaks on kohtul ulatuslikud volitused reguleerida lubatavaid tõendeid, näiteks välistada tõendeid, mis oleksid muidu vastuvõetavad, ja piirata tunnistajate risküsitlemist.

Pool võib taotleda ka kohtumäärust selleks, et tunnistaja annaks oma ütlused vande all enne asja arutamist kohtu määratud ametnikule (*examiner*)[3].

Kohtuniku põhiroll on hinnata poolte esitatud tõendeid ja tal ei ole iseseisva teabekogumise ülesannet.

Ekspertid

Pool ei või tugineda eksperdiarvamusele,[4] välja arvatud kohtu loal. Kohus saab reguleerida seda, milliste küsimuste kohta tuleb eksperdiarvamus esitada, millises vormis tuleb seda teha ja millist tasu tuleb eksperdile maksta.

Kui asjaomase küsimuse kohta soovib eksperdiarvamus esitada rohkem kui üks pool, võib kohus nõuda, et arvamus esitaks üksainus ekspert, kellele pooled on ühiselt juhtnõore andnud, mitte kummagi poole eraldi kaasatud ekspert. Kohus võib sellise korralduse anda omal algatusel ilma poolte nõusolekuta.

Kohus ei nõua omal algatusel, et pooled esitaksid eksperdiarvamus. Kohus võib siiski ise määrata eksperdi hindajaks, kes abistab kohut teatavas küsimuses. Kohus võib teha hindajale ülesandeks koostada arvamus (mille koopiad tuleb anda pooltele) ja osaleda kohtu nõustamiseks kohtuistungil. Tsviilikohtumenetluse reeglite 35. osa võimaldab sarnaste valdkondade ekspertidel esitada eksperdiarvamus samal ajal. Üldiselt kasutavad pooled sel juhul risküsitlemist ja seejärel teeb kohtunik arvamusel kokkuvõtte, millega ekspertidel palutakse nõustuda.

[1] Vt tsviilikohtumenetluse reeglite 32. osa.

[2] Vt tsviilikohtumenetluse reeglite 31. osa.

[3] Vt tsviilikohtumenetluse reeglite 34. osa reegel 34.8.

[4] Vt tsviilikohtumenetluse reeglite 35. osa.

2.2 Millised on järgmised sammud, kui poole taotlus tõendite kogumiseks rahuldatakse?

Dokumentide avalikustamine

Pärast dokumentide avalikustamise korralduse saamist peab kumbki pool teisele poolele kätte toimetama loetelu asjakohastest dokumentidest, mis on või on olnud tema valduses või kontrolli all. Seejärel on teisel poolel õigus dokumentidega tutvuda ja saada nende koopiad. Koopiate tegemise eest võib võtta tasu.

Tunnistajad

Kohus annab pooltele korralduse esitada enne asja kohtulikku arutelu iga sellise tunnistaja allkirjastatud kirjaliku tunnistuse, kelle ütlustele nad kavatsevad tugineda. Kirjaliku tunnistuse võib koostada tunnistaja ise, kuid sageli koostab selle poole advokaat, kelle nimel tunnistaja ütlusi annab. Kirjalik tunnistus peaks sisaldama tunnistaja täielikke ütlusi, võimaluse korral tunnistaja enda sõnadega.

Kui poolele on antud korraldus esitada tunnistaja kirjalik tunnistus, kuid tal ei ole võimalik seda saada, võib pool taotleda kohtult luba esitada tunnistaja ütluste kokkuvõte, mis sisaldab ütlusi, mis tunnistaja eeldatavasti annab, või asjaolusid, mille kohta pool kavatseb tunnistajat küsitleda.

Kui kohus määrab, et tunnistaja ütlused tuleks anda vande all, annab tunnistaja oma tunnistuse suuliselt kohtu määratud ametnikule. Ärakuulamine toimub nii, nagu oleks tegemist kohtuliku aruteluga, ning tunnistajat saab täielikult risküsitleda ja ütlused protokollitakse.

Ekspertid

Kui kohus annab loa eksperdiarvamus esitamiseks, koostavad pooled eksperdile (ekspertidele) juhtnõõrid. Ühise eksperdi korral võivad pooled anda eksperdile eraldi juhtnõõrid, kui juhtnõõrides ei suudeta kokku leppida. Ekspert, kellel on kohustused eeskätt kohtu, mitte juhtnõõrid andnud poole või poolte ees, koostab kirjaliku arvamus. Pool võib seejärel esitada ühised juhtnõõrid või teiselt poolelt juhtnõõrid saanud eksperdile kirjalikke küsimusi. Kui kasutatakse eraldi eksperte, võib kohus anda ka korralduse, et eksperdid peaksid pidama omavahel arutelusid, et teha kindlaks küsimused, milles nad on üksmeelel ja milles nad on eriarvamusel. Ekspertidel on õigus saada oma teenuste eest tasu, tavaliselt neile juhtnõõrid andnud poolelt või pooltelt.

2.3 Millistel juhtudel võib kohus tagasi lükata poole taotluse koguda tõendeid?

Kui pooled taotlevad kohtumäärust, mis võimaldab neil tõendeid koguda või esitada, peab kohus veenduma, et asjaomased tõendid on tõenäoliselt asjakohased ja vastuvõetavad. Kaaludes, kuidas oma volitusi kasutada, peab kohus ühtlasi püüdma kohtuasju õiglaselt menetleda, mis hõlmab kulude kokkuvõtet ning kohtuasjade menetlemist õiglaselt, kiirelt ja nõude tähtsuse, keerukuse ja väärtusega proportsionaalselt. Kohus võib neist kaalutlustest lähtudes määruse tegemise taotlused tagasi lükata või teha määrusi omal algatusel (nt nõuda kummagi poole määratud eraldi ekspertide asemel ühe ühise eksperdi kaasamist).

2.4 Millised on tõendamise eri viisid?

Asjaolusid võib tõendada tõendite, eelduste ja tõenditel põhinevate järeldustega ning ilmsete asjaolude arvessevõtmisega kohtu poolt (vt eespool). Tõendite liigid, millele võib tsviilikohtumenetluses tugineda, on tunnistajate ütlused, dokumendid ja asitõendid. Dokumendid võivad hõlmata paberdokumente, elektroonilisi andmeid, fotosid ning video- ja helisalvestisi. Asitõendid on kohtule esitatud muud vaidlusküsimustega seotud materiaalsed esemed, näiteks intellektuaalomandivaidluse esemeks olevad tooted. Tõendamisviisid võivad hõlmata ka kohtuniku käiku õnnetuspaika või mõnda muusse asjakohasesse kohta vaatluse tegemiseks.

2.5 Millised on tunnistaja ütlustega tõendamise meetodid ja kas need erinevad meetoditest, mida kasutatakse eksperdi arvamuselga tõendamisel? Millised on kirjalike tõendite esitamise ja ekspertiisiaruande/eksperdiarvamuselga kohtu kehtivad nõuded?

Põhimõtteliselt annavad tunnistajad oma ütlused kohtuistungil. Nagu eespool märgitud, peab kumbki pool siiski esitama tunnistaja kirjaliku tunnistuse iga tunnistaja kohta, kelle ütlustele ta kavatseb tugineda. Kohtuistungil palutakse tunnistajal kinnitada oma kirjaliku tunnistuse tõele vastavust ja täpsust ning see toimib seejärel selle poole tunnistaja ütlustena, kes ta tunnistama kutsus. Kui on esitatud ainult tunnistaja ütluste kokkuvõte, peab tunnistaja andma suuliselt üksikasjalikuma tunnistuse.

Ekspertid esitavad oma ütlused kirjaliku arvamusel, kui kohus ei ole määranud teisiti. Ekspertiarvamusel tuleb esitada eksperdi järeldused, asjaolud ja eeldused, millel arvamus põhineb, ning eksperdile antud juhtnõõride sisu. Kohus otsustab, kas ekspert peab osalema ka kohtuistungil, et anda ütlusi. Kohtu määratud hindajalt ütluste andmist ei nõuta.

2.6 Kas mõni tõendamisviis on teistest suurema tõendusjõuga?

Kohtul on iga tõendi kaalukuse või usaldusvärsuse määramisel ulatuslik kaalutusõigus. Ei ole ühtegi normi, mis keelaks esitada kohtuvälisest avaldust tõendina selles avalduses sisalduvate asjaolude kohta (nn kuuldustel põhinev tõend),[1] nii et pool võib tugineda kirjale kui tõendile selle sisu kohta või tunnistaja ütluse teise isiku avalduse kohta. Kuuldustel põhinevatel tõenditel on siiski sageli vähem kaalu kui otsestest ütlustel, eriti kui avalduse tegijast oleks saanud kutsuda ütlusi andma.

Teatavaid dokumente ja andmeid peetakse autentseks. Näiteks peetakse ettevõtjate ja avaliku sektori asutuste dokumente autentseteks, kui nende autentsust on kinnitanud ettevõtja või avaliku sektori asutuse töötaja. Mitmesuguseid ametlikke dokumente (nt seadused, kodukorrad, määrad, lepingud ja kohtudokumendid) võib tõendada trükitud või kinnitatud ära kirjalikult ilma täiendavate tõenditeta.

[1] Vt tsviilikohtumenetluse reeglite 33. osa ja selle juurde kuuluv praktiline juhend.

2.7 Kas teatavate asjaolude tõendamiseks on kohustuslikud kindlad tõendamisviisid?

Teatavad tehingud (nt testamendid ja maatüki müük) tuleb teha kirjalikult ning seetõttu on nende tõendamiseks nõutavad dokumentaalsed tõendid.

2.8 Kas seadus kohustab tunnistajaid ütlusi andma?

Üldiselt võib tunnistajaid, kes on pädevad ütlusi andma, kohustada seda tegema. Pool, kes soovib tagada tunnistaja osalemise kohtuistungil, koostab tunnistajale kohtukutse, andes tunnistajale korralduse ilmuda kohtusse ütlusi andma. Kui kohus on kohtukutse välja andnud ja see on nõuetekohaselt kätte toimetatud, on see tunnistajale kohtuistungil lõpuni siduv.

Kui kohus määrab, et tunnistaja peaks andma ütlusi vande all, kuid tunnistaja ei ilmu kohale või keeldub õiguspärastele küsimustele vastamast, võib ütluste vande all andmist taotlenud pool taotleda täiendavat määrust, et tunnistaja ilmuks kohale või vastaks küsimustele.

2.9 Millistel juhtudel võivad nad keelduda ütluste andmisest?

Üldreegel, et pädevaid tunnistajaid võib kohustada tunnistusi andma, ei kehti kuninganna, välisriikide monarhide ja nende leibkonnaliikmete, välisriikide diplomaatiliste esindajate ja konsulaarametnike, teatavate rahvusvaheliste organisatsioonide esindajate ning kohtunike ja vandekohtunike (seoses nende tegevusega nimetatud ametikohal) kohta. Poolte abikaasasid ja sugulasi võib kohustada tsiviilkohtumenetluses ütlusi andma.

Tunnistajatel, kellelt võidakse üldjuhul nõuda ütluste andmist, on siiski õigus jätta privileegi alusel teatavad dokumendid kontrollimiseks esitamata ja keelduda teatavatele küsimustele vastamast. Privileegide peamised liigid on kutsesaladus (mida kohaldatakse sellise teabevahetuse suhtes, mille eesmärk on anda või küsida õiguslast nõu või saada tõendeid kohtumenetluse jaoks), pooltevahelise teabevahetuse konfidentsiaalsus (mida kohaldatakse sellise pooltevahelise teabevahetuse suhtes, millega üritatakse vaidluses tegelikult kompromissi otsida, nt pakkumine nõue rahuldada) ja õigus keelduda enda vastu ütluste andmisest (mis tähendab, et tunnistajalt ei või nõuda ütluste andmist, kui on olemas reaalne oht, et tunnistajale või tema abikaasale esitataks Ühendkuningriigis süüdistus või määrataks kriminaalkaristus). Privileegist võib loobuda.

Tõendite esitamisest võib keelduda ka avaliku huviga seotud immuniteedi alusel, kui nende esitamine oleks vastuolus avaliku huviga. Immuniteedi kaitse alla võivad kuuluda tõendid, mis on seotud riigi julgeoleku, diplomaatiliste suhete, keskkvalitsuse töö, laste heaolu, kuritegude uurimise ja informaatorite kaitsmisega. Lisaks ei nõuta ajakirjanikelt oma allikate avalikustamist, välja arvatud juhul, kui avalikustamine on vajalik õigusemõistmise või riigi julgeoleku tagamiseks või korrariikumiste või kuritegude ennetamiseks.

Pangaametnikke ei saa kohustada esitama panga raamatupidamist või andma ütlusi selle sisu kohta, välja arvatud juhul, kui kohtul on selleks erilisi põhjusi, kuid kohus võib määrata, et isikul lubatakse kontrollida või kopeerida pangakonto kandeid.

2.10 Kas isikut, kes keeldub tunnistamast, võib karistada või sundida ütlusi andma?

Tunnistaja, kes on saanud kohtukutse, ent kes ei ilmu kohtusse või keeldub ütlusi andmast, võidakse mõista süüdi kohtu vastu lugupidamatuse väljendamises ja vangistada (kõrges kohtus (*High Court*) või talle võidakse määrata rahaträhv (krahvkonnakohtus (*County Court*)).

2.11 Kas on isikuid, keda ei saa tunnistajana üle kuulata?

Kõik täiskasvanud on pädevad tsiviilkohtumenetluses ütlusi andma, välja arvatud juhul, kui nad ei ole võimelised mõistma tunnistajavande tähendust või ei ole näiteks vaimuhaiguse tõttu võimelised andma ratsionaalset tunnistust. Kui lapstunnistaja ei mõista vande tähendust, võib talt siiski ütlusi võtta, kuid ainult juhul, kui kohus on veendunud, et laps mõistab kohustust rääkida tõtt ja tal on „piisav arusaamine, et õigustada tema ärakuulamist“.

2.12 Milline on kohtuniku ja poolte roll tunnistaja ülekuulamisel? Millistel tingimustel võib tunnistaja üle kuulata videokonverentsi vahendusel või muude tehniliste vahendite abil?

Kohtuniku ja poolte roll

Traditsiooniliselt on tunnistajad andnud oma peamised ütlused kohtuistungil neid kutsunud poole õigusnõustaja esitatud mittesuunavatele küsimustele vastates. Nüüd aga on tunnistaja peamiseks ütlusteks kirjalik tunnistus, kui kohus ei määra teisiti. Seejärel võib tunnistajat risküsitleda vastaspoole õigusnõustaja, kes võib tunnistajale esitada suunavaid küsimusi. Kohtuistungil ütlusi andvaid eksperte võib samuti risküsitleda, kuid kohtu määratud hindajat pooled risküsitleda ei saa. Kohtunik võib esitada tunnistajatele küsimusi, tavaliselt selleks, et nad selgitaksid oma vastuseid õigusnõustaja küsimustele.

Ütluste andmine videoühenduse vahendusel

Ütlusi võib videoühenduse vahendusel anda ainult kohtu loal. Kaaludes, kas teha määrus, mis võimaldab sel viisil ütlusi anda, võtab kohus arvesse videokonverentsi kasutamise otstarbekust (eriti kui tunnistaja on haige või asub välisriigis), videoühenduse kasutamisega seotud kuludid või saavutatavat kokkuvõtet ning mõju menetluse õiglusele (sh seda, et kohus saab tunnistajat vähem kontrollida ja hinnata).

3 Tõendite hindamine

3.1 Kas asjaolu, et pool on saanud tõendid ebaseaduslikul teel, seab kohtule otsuse tegemisel piiranguid?

Kui postiga või telekommunikatsioonisüsteemi kaudu edastatud teateid (sh telefonikõned, faksid ja e-kirjad) kuulatakse pealt ebaseaduslikult, ei tohi nende teadete sisu kohtumenetluses tõendina kasutada. Muudel juhtudel on tõendid üldiselt vastuvõetavad isegi siis, kui need on saadud nõuetevastaselt. Kohtul on siiski õigus välistada tõendeid, mis oleksid muidu vastuvõetavad. Otsustades, kuidas edasi toimida, kaalub ta tõendite olulisust ja sobimatut käitumise raskust. Kui asjaolud ei õigusta tõendite välistamist, võib kohus karistada sobimatult käitunud poolt muul viisil, näiteks mõista temalt välja kulud.

3.2 Kas minu kui poolte antud seletusi võetakse tõendina arvesse?

Poolte seisukohti (st ametlike dokumente, milles on esitatud kummagi poole väited) võib kasutada tõendina vahestungitel, kuid mitte põhikohtuasja kohtulikul arutelul.

Kohtuvaidluse poolte antud ütlused on tõendina samavõrra vastuvõetavad kui ütlused, mille on andnud isikud, kes ei ole kohtuvaidluse pooled.

Seotud lingid

[Justiitsministeerium](#)

[Tsiiviilkohtumenetluse reeglistik](#)

Viimati uuendatud: 08/09/2021

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslaste koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslaste koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.